

**ULÛ'L-EMR KAVRAMININ KELÂMÎ
YORUMU: NİSÂ SÛRESİ 4/59. ÂYETİ
BAĞLAMINDA SAHABE DÖNEMİ
SİYASÎ OLAYLARI**

**Yazar
Raci TANRIKULU**

© Copyright 2025

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Yayınevi A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçla kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-625-375-780-9

Kitap Adı

Ülu'l-Emr Kavramının Kelâmî Yorumu: Nisâ Süresi 4/59.
Âyeti Bağlamında Sahabe Dönemi Siyasî Olayları

Editör

Mehmet ÇOBAN

ORCID iD: 0000-0002-4827-4751

Yazar

Raci TANRIKULU

ORCID iD: 0009-0009-5164-3544

Yayın Koordinatörü

Yasin DİLMEN

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yayıncı Sertifika No

47518

Baskı ve Cilt

Vadi Matbaacılık

Bisac Code

LAN023000

DOI

10.37609/akya.4041

GENEL DAĞITIM
Akademisyen YAYINEVİ A.Ş.

Halk Sokak 5 / A Yenışehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖN SÖZ

İslâm düşünce tarihinde siyasal otorite, itaat ve meşruiyet meselesi, tarihsel hadiselerin veya fikhî düzenlemelerin yanı sıra doğrudan doğruya iman, sorumluluk ve ilâhî irade anlayışıyla irtibatlı kelâmî bir problem olarak ele alınmıştır. Bu çerçevede Kur’ân-ı Kerîm’in Nisâ sûresi 4/59. âyeti, İslâm kelâmında otorite düşüncesinin merkezinde yer alan temel nasslardan biri kabul edilmiştir. Söz konusu âyet, Allah’a ve Resûlü’ne itaati mutlak bir yükümlülük olarak vazederken, ulû’l-emre itaati bu mutlak itaate tâbi bir konumda zikretmekte, buna karşılık ihtilaf hâlinde nihai merciin yalnızca Allah ve Resûl olduğunu açıkça belirtmektedir. Böylece Allah ve Resûl dışındaki otoriteler itaat açısından sınırlandırılmıştır. Bu ilahi buyruk, siyasal otoritenin mahiyeti, sınırları ve meşruiyeti konusunda esaslı kelâmî tartışmaların doğmasına zemin hazırlamıştır.

“Ulû’l-emr” kavramı etrafında şekillenen bu tartışmalar, İslâm düşünce tarihinde teorik düzlemde kalmayarak, Hz. Peygamber’in (s.a.v.) vefatının ardından ortaya çıkan siyasî gelişmelerle birlikte sahabe pratiğinde somut karşılıklar bulmuştur. Hilafet meselesi, biat uygulamaları, askerî seriyelerde emir–itaat ilişkisi, yöneticilerin denetlenmesi ve gerektiğinde eleştirilmesi gibi olgular, ulû’l-emr kavramının sahabe zihninde nasıl anlaşıldığını göstermesi bakımından son derece önemlidir. Bu yönüyle sahabe dönemi, kelâmî teorilerin henüz sistematikleşmediği ancak kelâmî problemlerin fiilî olarak yaşandığı kurucu bir dönem niteliği taşımaktadır.

İslâm kelâmında ulû’l-emr meselesi, özellikle imamet tartışmaları bağlamında mezhebî ayrışmaların temel dayanak noktalarından biri hâline gelmiştir. Hâricîlerin siyasal otoriteye yönelik katı ve dışlayıcı yaklaşımları, Şîa’nın imameti ilâhî nas ve masumiyet ilkesiyle temellendiren doktrini ve Ehl-i Sünnet’in toplumsal düzeni önceleyen itaat anlayışı, bu âyet etrafında şekillenen farklı kelâmî okumaların

ürünüdür. Dolayısıyla ulû'l-emr kavramı, yalnızca “kime itaat edilir?” sorusundan ziyade, “itaatin sınırı nedir?”, “ma‘siyet durumunda otoritenin hükmü nedir?” ve “siyasal meşruiyet hangi ilkelere dayanır?” gibi temel kelâmî soruları da gündeme getirmektedir.

Bu eser, “ulû'l-emr” kavramını, sistematik bir kelâm problemi çerçevesinde ele almayı amaçlamaktadır. Çalışmada, Nisâ sûresi 4/59. âyeti merkez alınarak, itaat ve otorite meselesinin Kur‘ânî temelleri, rivayet tefsirlerindeki yorumlar ve sahabe uygulamalarının kelâmî sonuçları birlikte değerlendirilmiştir. Böylece metin–tarih–kelâm ilişkisi bütüncül bir bakış açısıyla ele alınmaya çalışılmıştır.

Bu bağlamda eser, bir yandan “ulû'l-emr” kavramının lügavî ve Kur‘ânî çerçevesini ortaya koyarken diğer yandan sahabe döneminde yaşanan siyasî olayların, kelâm ilminde itaat ve imamet teorilerinin teşekkülüne nasıl zemin hazırladığını göstermeyi hedeflemektedir. Özellikle Ehl-i Sünnet kelâmında geliştirilen umerâ/devlet başkanına “itaatin mutlak olmadığı, ma‘siyetle kayıtlı bulunduğu” anlayışının, sahabe pratiğiyle olan ilişkisi ayrıntılı biçimde ele alınmıştır.

Bu araştırma, metodolojik olarak rivayetleri esas almakta, tarihî verileri kelâmî bir perspektifle yeniden okumayı amaçlamaktadır. Çalışmada kullanılan bilgiler, klasik kaynaklara dayandırılmış, sahabe uygulamaları, sonraki dönem kelâmî teorilerin meşruiyet zemini olarak değerlendirilmiştir. Böylece ulû'l-emr meselesi güncel kelâm ve siyaset düşüncesi açısından da anlamlı sonuçlar barındıran değişken bir problem alanı olduğu gösterilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmanın, ulû'l-emr kavramına dair yapılacak akademik tartışmalara kelâm merkezli bir katkı sunması ve sahabe dönemi siyasî pratiği ile teorik kelâm düşüncesi arasındaki ilişkinin daha sağlıklı biçimde anlaşılmasına vesile olması temennisiyle...

Raci TANRIKULU

2025 / VAN

İÇİNDEKİLER

Önsöz	iii
Kısaltmalar	vii
Giriş.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ULÛ'L-EMR KAVRAMININ KUR'ÂNÎ LÛGAVÎ VE KELÂMÎ TEMELLERİ

9

1. Ulû'l-Emr Lafzının Lügavî Tahlili	9
2. Ulû'l-Emr Terkibindeki Otorite Anlamı	11
3. Rivayetlerde Ulû'l-Emr'in Kim Olduğu Üzerine Yaklaşımlar	14
4. Ulû'l-Emr'de Masumiyet ve Hata İhtimali	16
5. Siyasal Meşruiyet: Biat, Fazilet ve Yönetim Ehliyeti	18
6. Sahabe Pratiğinde Ulû'l-Emr ve İtaatin Sınırları	21

İKİNCİ BÖLÜM

MEZHEPLERDE ULÛ'L-EMR KAVRAMININ KELÂMÎ YORUMU.....

25

1. Tarihî Verilerde Kelâmî Vurgular	25
2. Erken Dönem Kelâmcılarında Ulû'l-Emr	30
3. Şii İmamet Teorisinde Ulû'l-Emr	33
4. Hâricî Geleneğin Beşerî Otoriteyi İnkârı	35
5. Ehl-i Sünnet'te İtaatin Şartları	37
6. Ulû'l-Emr'in Kimliği: Ulemâ mı Ümerâ mı?	40
7. Mezhebî Tartışmaların Sonuçları: İtaat, İsyân ve İman İlişkisi	42

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SAHABE DÖNEMİ SİYASÎ OLAYLARI BAĞLAMINDA ULÛ'L-EMR VE İTAAT ANLAYIŞI.....

45

1. Hz. Peygamber'in Vefatı Sonrası Otorite Arayışı ve Hilâfet'in Tesisi	45
--	----

2. Hz. Ebû Bekir Dönemi: Meşruiyetin Kurucu İlkeleri ve İtaat Bilinci.....	50
3. Hz. Ömer Dönemi: Adalet Temelli Otorite ve Faziletin İtaate Etkisi.....	52
4. Hz. Osman Dönemi: Yönetim Eleştirileri, Fitne ve İtaatin Krizi.....	54
5. Hz. Ali Dönemi: Cemel – Sıffin – Hakem Olayı ve İtaatin Bölünmesi.....	56
6. Sahabe Pratiğinde İtaatin Sınırları ve Masiyet İlkesi.....	59

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ULÛ'L-EMR KAVRAMININ SİYASAL VE

KELÂMÎ YORUMU.....63

1. Ehl-i Sünnet'te Ulû'l-Emr: Maslahat, Adalet ve İctihad Temelli Meşruiyet.....	63
2. Şii İmamet Nazariyesi: Nass, Masumiyet ve Velâyet Temelli Otorite.....	65
3. Hâricî Yaklaşım: Zulme Karşı Ayaklanmayı İmanileştiren Model.....	67
4. Mürcie ve İtaat: Siyasal Pasifizmin Teolojik Temeli.....	69
5. Mu'tezile'nin Siyasal Ahlâkçılığı: Adalet ile İtaati Buluşturan Yaklaşım.....	71
6. Kelâmî Tasnifte Ulû'l-Emr: Kavramın Dönüşen Anlam Alanı.....	73
7. Mezheplerin Yaklaşımlarının Mukayesesi.....	75
8. Müteahhir Dönem Kelâmında Etkiler ve Siyasi Kurumsallaşma.....	77
Sonuç.....	81
Kaynaklar.....	89

KISALTMALAR

AÜİFD	: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
b.	: Bin, ibn
Bkz./bkz.	: Bakınız
Der./der.	: Derleyen
Ed./ed.	: Editör
H.	: Hicri
Haz./haz.	: Hazırlayan
H.	: Hazreti
İSAM	: İslam Araştırmaları Merkezi
Nşr./nşr.	: Neşreden
ö.	: Ölüm tarihi
sy.	: Sayı
t.y.	: Basım tarihi yok
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
Thk./thk.	: Tahkik eden
Trc./trc/çev.	: Tercüme eden
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve devamı
y.y.	: Yayıncı yok/bilinmiyor

KAYNAKLAR

- Akbulut, Ahmet. *Sahabe Dönemi İktidar Kavgası*. Ankara: Otto Yayınları, 8. Basım, 2020.
- Algül, Hüseyin. “Fedek”. *TDV İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 1995.
- Âlûsî, Mahmûd b. Abdullah el-. *Ruhû'l-me'ânî*. thk. Ali Abdulbari Atiyye. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1415.
- Âmidî, Ebû'l-Hüseyin Ali b. Muhammed Seyfeddîn. *Ebkâru'l-efkâr fi usûlîd-dîn*. thk. Ahmed Ferîd el-Mezîdî. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2002.
- Âmidî, Seyfüddîn Ebû'l-Hasan Ali b. Muhammed. *el-İhkâm fi usûli'l-ahkâm*. thk. Abdürrezzâk Afîfî. 4 Cilt. Riyad: Müessesetü'n-Nûr, 1387.
- Âmidî, Seyfüddîn Ebû'l-Hasan Ali b. Muhammed. *el-İhkâm fi Usûli'l-Ahkâm*. thk. Abdürrezzâk Afîfî. 4 Cilt. Beyrut: el-Mektebetü'l-İslâmî, 1402.
- Apak, Âdem. *İslam Tarihi*. 4 Cilt. İstanbul: Ensar Neşriyat, 19. Basım, 2018.
- Ay, Mahmut. “Mu'tezile ve Siyasi Düşüncesi”. *İslam Siyasi Düşünceler Tarihi*, 267-296.
- Ay, Mahmut. “Tanrı Tasavvurlarının Politik Tasarımlara Yansımaları”. *KADER Kelam Araştırmaları Dergisi* 6/2 (15 Ocak 2009), 0-68. <https://doi.org/10.18317/kader.19430>
- Ayyâşî, Muhammed b. Mes'ud. *Tefsîru'l-Ayyâşî*. Kum: Merkezi Tahkikâtü Ulûmi'l-İslâmî, ts.
- Azimli, Doç Dr Mehmet. “Hz. Peygamber'in Hastalığından Kuran'ın Cemine Kadar Meydana Gelen Bazı Olaylar Üzerine Mülahazalar”. *Şarkiyat* 1 (01 Nisan 2009), 67-80.
- Azimli, Mehmet. “Çadir-i Hum”. *Hazreti Ali*, 77-80.
- Azimli, Mehmet. “İslam'da Yönetim Sistemi Konusunda Bir Literatür Denemesi”. *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* X/2 (2008), 143-154.
- Bâğdadî, Abdülkâhir. *el-Fark Beyne'l-Fırak*. çev. Ethem Ruhi Fiğlalı. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları - İSAM Yayınları, 1. Basım, 1991.
- Bâkîllânî, Muhammed b. Tayyib b. Muhammed. *Temhîdu'l-evâil fi telhîsu'd-delâil*. thk. İmadu'd-Dîn Ahmed Haydar. Lübnan: Müessesetü'l-Kitâbî's-Sekâfeti, 1978.
- Bakkal, Ali. “Ebû Bekir'in Halife Seçilmesinde 'İmamlar Kureyş'tendir' Hadîsînin Rolü Üzerine”. *İstem* 6 (01 Aralık 2005), 87-103.
- Balcı, İsrâfil. “'İmamlar/Halifeler Kureyş'tendir' İddiasının Kritiği”. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 40 (28 Kasım 2016), 5-31.
- Begavî, Ebû Muhammed Hüseyin b. Mes'ud. *Me'âlimu't-tenzil fi tefsîri'l-Kur'ân*. thk. Komisyon. Beyrut: Dâru Täyyibe, 1997.

- Boynukalın, Mehmet. "Extracting Islamic Law Methodology from the Qur'an: the 59th Verse of Chapter (4) An-Nisa". *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19/2 (15 Aralık 2017). <https://doi.org/10.26650/ilahiyat.2017.19.2.0012>
- Buhârî, Muhammed b. İsmail. *Sahîhu'l-Buhârî*. thk. Komisyon. 9 Cilt. Beyrût: Tavki'n-Necât, 2. Basım, 1422.
- Cabirî, Muahmmmed Âbid. *Arap-İslam Akılının Oluşumu*. çev. İbrahim Akbaba. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2001.
- Carullah, Zühdi. *el-Mu'tezile*. Beyrût: el-Ehliyyetu Li'n-Neşri ve't-Tevzî, 1974.
- Cürcanî, Seyyid Şerif. *Şerhu'l-Mevâkıf*. çev. Ömer Türker. 3 Cilt. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2021.
- Demircan, Adnan. "Ali b. Ebî Tâlib'i, Tahkimi Kabule Zorlayanlar Üzerine". *İSTEM: İslâm San'at, Tarih, Edebiyat ve Mûsikîsi Dergisi* III/6 (2005), 51-58.
- Demircan, Adnan. "Hâricî Tarihiyle İlgili İlk Kaynaklar". *İslam Tarihi Araştırmaları Dergisi* I/1 (2017), 68-75.
- Düzgün, Şaban Ali. "De Facto Siyasal Otoriteden Meşru Siyasal İktidara: Mâtürîdî'nin Ulû'l-Emr Kavramsallaştırması". *Milel ve Nihal: İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi* 14/1 (29 Haziran 2017), 24-24. <https://doi.org/10.17131/milel.324211>
- Ebû Dâvud, Süleyman b. Davud el-Carud - Muhammed b. Abdülmuhsin. *el-Müsned*. Kahire: Dâru Hicr, 1419.
- Ebû Hanife, en-Numân b. Sâbit. *el-Fıkhü'l-ekber*. el-İmârâtu'l-Arabiyye: Mektebetu'l-Furkan, 1999.
- Ebû Yûsuf, Ya'küb b. İbrâhîm - Sa'd, Taha Abdurraûf. *el-Harâc*. Kahire: el-Mektebetü'l-Ezheriyye li't-Türâs, ts.
- Eş'arî, Ebû'l-Hasan. *el-İbâne 'an usûli'd-diyâne*. thk. Sâlih b. Mukbil et-Temîmî. Riyâd: Dâru'l-Fadilet, 2011.
- Eş'arî, Ebû'l-Hasan. *Makâlâtü'l-İslâmiyyîn - İlk Dönem İslâm Mezhepleri*. çev. Ömer Aydın - Mehmet Dalkılıç. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2019.
- Fiğlalı, Ethem Ruhi. *Çağımızda İtikâdî İslâm Mezhepleri*. Ankara: Selçuk Yayınları, 1. Basım, 1980.
- Fiğlalı, Ethem Ruhi. *Günümüz İslâm Mezhepleri*. İzmir: İzmir İlahiyât Vakfı Yayınları, 2008.
- Firûzâbâdî, Mecdu'd-din Ebû Tâhir Muhammed b. Ya'küb. *el-Kâmûs'l-muhît*. thk. Muhammed N'a'im el-'Arkusûsî. Beyrût: Muessesetu'r-Risâle, 2005.
- Gaznevî, Ahmed b. Muhammed. *Kitâbu usûlud'din*. thk. Ömer Vefik ed-Dâuk. Beyrut: Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, 1998.
- Gazzâlî, Ebû Hâlid Muhammed b. Muhammed. *el-İktisâd fi'l-i'tikâd*. thk. Abdullâh Muhammed el-Halîlî. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2004.
- Gazzâlî, Ebû Hâmid. *İtikâdda Orta Yol*. İstanbul: Klasik Yayınları, 2012.

- Gümüüşoğlu, Hasan. *İslam Mezhepleri Tarihi*. İstanbul: Kaynhan Yayınları, 2009.
- Hatibođlu, Mehmed Said. *Hilafetin Kureyşiliği*. Ankara: Otto Yayınları, 2. Basım, 2011.
- İbn Abdürabbih, Ebû Ömer Şehâbeddîn Ahmed b. Muhammed. *el-'İkdü'l-ferid*. thk. Ahmed Emîn - Ahmed ez-Zeyn. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1404.
- İbn Asâkir, Ebu'l-Kâsım Ali b. el-Hasen. *Tebyînu'l-kizbi'l-müfteri fî mâ nesebi ilâ el-İmâm Ebi'l-Hasen el-Eş'ari*. Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, 1404.
- İbn Atiyye el-Endelûsî, Ebû Muhammed Abdulhak. *el-Muharreru'l-veciz fi tefsîri'l-kitabi'l-aziz*. thk. Abdusselâm Abdüşşâfi Muhammed. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1422.
- İbn Ebî Hâtim, Ebû Muhammed Abdurrahmân. *Tefsîru'l-Kur'âni'l-azim*. thk. Es'ad Muhammed et-Tayib. 13 Cilt. Suudi Arabistan: Mektebetu Nezâr, 1419.
- İbn Ebî Zemenîn, Ebû Abdullah Muhammed. *Usûlu's-sunne*. thk. Abdullah b. Muhammed Abdurrahman b. Hüseyin el-Buhârî. Medine: Mektebetu'l-Gurebâ, 1415.
- İbn Ebü's-İz, Ebu'l-Hasen Sadruddîn Ali. *Şerhu'l-'akideti'l-Tahaviyye*. thk. Ahmed Şâkir. Riyad: Mektebetu'r-Riyâd, 1418.
- İbn Fâris, Ahmed. *Mu'cem mekâyisu'l-luğa*. thk. Abdusselâm Muhammed Harûn. Daru'l-Fikir, 1979.
- İbn Haldûn, Abdurahman. *Divânü'l-mübtedâ ve'l-haber fi târihi'l-Arab ve'l-Berber*. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 2000.
- İbn Hazm, Ebû Muhammed Ali b. Ahmed. *el-Fasl fi'l-milel*. Kahire: Mektebetu'l-Hânicî, ts.
- İbn Hazm, Ebû Muhammed Ali b. Ahmed b. Saîd. *el-Fasl: Dinler ve Mezhepler Tarihi*. çev. Halil İbrahim Bulut. 3 Cilt. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2017.
- İbn Hazm, Ebû Muhammed Ali b. Ahmed b. Saîd. *el-Fasl: Dinler ve Mezhepler Tarihi*. çev. Halil İbrahim Bulut. 3 Cilt. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2017.
- İbn Hişâm, Ebû Muhammed Cemâlüddîn Abdülmelik. *es-Sîretü'n-nebeviyye*. thk. Mustafa vd. es-Sakkâ. 2 Cilt. Mısır: Şirketü Mektebeti ve Matbaati Mustafa el-Bâbî el-Halebî, 1375.
- İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ. *Tefsîru'l-Kur'âni'l-azim*. thk. Sâmi b. Muhammed Selâme. Dâru'l-Tayyibe: b.y., 1999.
- İbn Manzûr, Cemâleddîn. *Lisânu'l-'Arab*. Beyrut: Dâr Sadr, 1414.
- İbn Teymiyye, Takiyuddîn. *es-Siyâsetu's-şeri'a*. Suudi Arabistan: Vizâretu's-Şuûni'l-İslâmiyye, 1418.
- İbn Teymiyye, Takiyyuddîn Ebü'l-'Abbâs Ahmed b. 'Abdülhalîm. *el-İmân*. thk. Muhammed Nâşiruddîn el-Elbânî. Ammân: el-Mektebü'l-İslâmî, 1416.

- İbnu Seyyidih, Ebu'l-Hasen Ali b. İsmail. *el-Muhkem ve'l-muhiti'l-a'zam*. thk. Abdulhamid Hindâvî. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2000.
- İbnu'l-Cevzî, Cemuluddîn Ebu'l-Ferec. *Zâdu'l-mesîr fi 'ilmi't-tefsîr*. thk. Abdur-rezzâk el-Mehdî. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-Arabî, 1422.
- İbnu'l-Esîr, İzzuddîn Ali b. Muhammed el-Cezerî. *el-Kâmil fi't-Târih*. çev. Ömer Abdussellam Tedmirî. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-Arabiyye, 1997.
- İsfahânî, Ebu'l-Kâsım el-Hüseyn b. Muhammed Râğîb. *el-Müfredât fi ğarîbi'l-Kur'ân*. thk. Safvân Adnân ed-Dâvudî. Beyrût: Daru'l-Kalem, 1412.
- Kâdi Abdülcebbar, Ebî'l-Hüseyn. *Şerhu'l-usûli'l-Hamse: Mu' tezile'nin Beş İlkesi*. çev. İlyas Çelebi. 2 Cilt. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2013.
- Kandemir, M. Yaşar. *Hubâb b. Münzir*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1998. <https://islamansiklopedisi.org.tr/hubab-b-munzir>
- Kılıç, Ünal. "Küfelilerin Hz. Osman' a Muhalefet Etmelerinin Sebepleri". *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6/2 (15 Aralık 2002), 239-260.
- Mâtürîdî, Ebû Mansûr el-. *Tefsîru'l-Mâtürîdî (Te'vilâtu Ehli's-Sunne)*. thk. Mecdî Baslum. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2005.
- Mâtürîdî, Ebû Mansûr Muhammed b. Muḥammed b. Maḥmûd. *Kitâbü't-tevhîd*. thk. Fetḥullâh Ḥalîf. İskenderiye: Dâru'l-Câmi'âti'l-Mıṣriyye, ts.
- Mâtürîdî, Muhammed b. Muhammed b. Maḥmûd, Ebû Mansûr. *Tefsîru'l-Mâtürîdî: Te'vilâtu Ehli's-Sunne*. thk. Mecdî Bâslûm. 10 Cilt. Beyrût: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2005.
- Mâverdî, Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed. *Ahkâmu's-sultâniyye*. Kahire: Dâru'l-Hadîs, ts.
- Mâverdî, Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed. *en-Nuketu ve'l-'uyûn*. thk. İbn Abdumaksût b. Abdurrahmân. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, ts.
- Mâverdî, Ebü'l-Hasan Ali b. Muhammed b. Muhammed. *el-Ahkâmü's-Sultâniyye*. Kahire: Dâru'l-Hadîs, ts.
- Minkari, Nasır ibn Muzahim. *Vakâtu Siffin*. Kahire: Dar'ül-Cil, 1962.
- Muhammed Abduh. *Tefsîru'l-menâr*. Mısır: Hey'tu'l-Mısrıyye, 1990.
- Nevehtî, Hasan b. Mûsâ en-. *Fırakuş-Şia*. çev. Hasan Onat vd. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 1. Basım, 2004.
- Nisâbü'rî, Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc b. Müslim el-Kuşeyrî. *Muslim*. çev. Mehmet Sofuoğlu. İstanbul: İrfan Yayınevi, 2014.
- Onat, Hasan. "Şii İmamet Nazariyesi". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 32/1-2 (01 Haziran 1992), 89-110.
- Öner, Abdülkerim. "Hz. Ömer Döneminde Şûrâ Uygulamaları". *Ekev Akademi Dergisi* 84 (27 Aralık 2020), 1-20.
- Öz, Mustafa. *Başlangıçtan Günümüze Şiilik ve Kolları*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2011.
- Özaktan, Fatih. "İmamet Düşüncesi Özeline Ayyâşî Tefsiri ile Râzî Tefsirinin

- Karşılaştırılması”. *Amasya İlahiyat Dergisi* 17 (Aralık 2021), 259-293.
- Özarlan, Selim. “Kelâm Açısından İtaat Kavramı Ve Çerçevesi”. *Diyanet İlmî Dergi* 54/1 (16 Nisan 2018), 93-112. <https://doi.org/10.61304/did.420811>
- Özarlan, Selim. “Kelami açıdan İtaat Kavramı ve Çerçevesi”. *Diyanet İlmî Dergi* 54/1 (2018), 93-112.
- Öztürk, Mustafa. “İslam Tefsir Geleneğinde Yorum Manipülasyonu”: *İslamiyât* 3/3 (ts.), 79-98.
- Öztürk, Mustafa. “İslam Tefsir Geleneğinde Yorum Manipülasyonu: ‘Ulû'l-Emr’ Kavramı Örneği”. *İslamiyât* 3/3 (200M.S.), 79-98.
- Râzî, Ebû Abdullah Muhammed b. 'Ömer Fahreddîn. *Mefâtihu'l-ğayb*. 32 Cilt. Beyrût: Dâru İhyâ'u't-Turâs'î'l-Arâbî, 1420.
- Râzî, Fahreddîn. *Ana Meseleleriyle Kelâm ve Felsefe: el-Muhassal*. çev. Eşref Altaş. İstanbul: Klasik Yayınları, 2019.
- Râzî, Fahreddîn. *Me'âlimü usûlî'd-dîn-Kelâm İlminin Esasları*. çev. Muhammet Altaytaş. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2019.
- Râzî, Fahreddîn er-. *Me'âlimü usûlî'd-dîn-Kelâm İlminin Esasları*. çev. Muhammet Altaytaş. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2019.
- Râzî, Fahreddîn *Mefâtihu'l-ğayb (Tefsîru'l-kebir)*. Beyrut: Dâru İhyau't-Turâs'î'l-Arâbî, 1420.
- Sâ'lebî, Ebû İshâk Ahmed b. Muhammed. *el-Keşf ve'l-beyân*. thk. Ebû Muhammed b. Âşûr. Beyrut: Dâru İhyâ, 2002.
- Şehristânî. *Milel ve Nihal*. çev. Mustafa Öz. İstanbul: Litera Yayıncılık, 2011.
- Şehristânî, Ebû'l-Feth Tâcüddîn Muhammed b. Abdülkerim. *el-Milel ve'n-Nihal*. çev. Mustafa Öz. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 1. Basım, 2015.
- Şerif, Mian Muhammed. *İslam Düşüncesi Tarihi*. 4 Cilt. İstanbul: İnsan Yayınları, 4. Basım, 2022.
- Şevkânî, Muhammed b. Ali. *Fethu'l-Kadîr*. Beyrut: Dâr İbn Kesîr, 1414.
- Taberî, İbn Cerîr et-. *Câmiu'l-beyân fî te'vîli'l-Kur'ân*. ed. Ahmed Muhamed Şâkir. Kahire: Müessesetü'r-Risâle, 2000.
- Taberî, Muhammed b. Cerîr. *Târîhu'r-rusul ve'l-mülûk*. thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrâhîm. 11 Cilt. Mısır: Dâru'l-Me'ârif, 2. Basım, 1967.
- Taşdelen, Mehmet. “İmam Mâtürîdî'de Ülü'l-emr Kavramı”. *Türkiye İlahiyat Araştırmaları Dergisi* 5/2 (30 Aralık 2021), 355-383. <https://doi.org/10.32711/tiad.1008026>
- Teftâzânî. *el-Makâsîd: Kelâm İlminin Maksatları*. ed. Ahmet Kaylı. çev. İrfan Eyibil. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2019.
- Türcan, Talip. “Ülü'l-Emr”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 42/295-297. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2012.

- Vâkidî, Muhammed b. Ömer. *Futûhu's-Şâm*. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1997.
- Watt, W. Montgomery. *İslam Düşüncesinin Teşekkül Devri*. çev. Ethem Ruhi Fiğlalı. Ankara: Sarkaç Yayınları, 3. Basım, 2010.
- Ya'kûb bin Abdüllatîf. *İslâm Mezhepleri ve Kelâmı*. ed. Halil İbrahim Bulut vd. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 1. Baskı., 2019.
- Zebidî, Muhammed b. Muhammed. *Tâcu'l-'arûs*. thk. Komisyon. b.y.: Dâru'l-Hidâye, t.s.
- Zeccâc, Ebû İshâk. *Me'âni'l-Kur'ân ve i'râbuh*. thk. Abdulcelil Abduh Şelbi. Beyrut: Âlemu'l-Kutub, 1988.
- Zemaşşerî, Ebu'l-Kâsım Mahmud b. Ömer. *el-Keşşâf'an hakâiki gavâmidî't-tenzil*. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-Arabî, 1407.